

BARIŞ MÜZAKERELERİNDEKİ “ÖTEKİ”:

Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum Basınındaki “Biz-Onlar” Kurgusu

Christophoros Christophorou ve Sanem Şahin

Giriş

Kıbrıs'ta ulusal liderler adanın her iki tarafındaki siyasi ve kamusal yaşam üzerinde her zaman önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu durum, özellikle Kıbrıs Sorununun çözümü için gösterilen çabalar kapsamında gözlemlenebilir. Bu konuda yapılan araştırmalarda, Kıbrıs Türk toplumunun lideri Rauf Denktaş ve Kıbrıs Rum toplumunun lideri Tassos Papadopoulos'un birbirine düşman iki homojen millet fikrine dayanan mono-etnik bir milliyetçilikten beslenen politika ve eylemlerinin (Anastasiou 2007: 191) 2004 yılında BM tarafından Kıbrıs için hazırlanan çözüm planının başarısızlıkla sonuçlanmasındaki kilit rolüne dikkat çekilir (Christophorou 2005). Bu girişimin başarısızlığının tek başına liderlerin eylemleriyle açıklanıp açıklanamayacağına bakılmaksızın, söz konusu dönem bize iki toplumdaki liderlerin adada bir çözümün bulunması için girişilen uluslararası ve diplomatik inisiyatiflerde oynadıkları kritik role dair önemli ipuçları verir.

Annan sonrası dönemde¹ iki tarafta da sol görüşlü bir kişinin, Kıbrıslı Türk Mehmet Ali Talat ve Kıbrıslı Rum Dimitris Hristofyas'ın iktidara gelmesiyle birlikte, önceki liderlerin milliyetçi ve uzlaşmayı reddeden tutumlarından uzaklaşarak yeniden birleşme ve federalizmden yana bir tutuma doğru bir kayma tespit edilmiştir (Michael 2013: 530). Ancak 2010 yılında önce milliyetçi duruşuyla bilinen Derviş Eroğlu'nun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, 2013 yılındaysa sağcı bir profile sahip Nikos Anastasiades'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nde cumhurbaşkanı olarak seçilmesi, iki tarafta da liderlerin Kıbrıs Sorununa yönelik tutumları yeniden değişmiş oldu. Tutumları ne olursa olsun, bu iki lider arasında gerçekleşen görüşmeler, barış görüşmelerinin yeniden başlanabileceğine işaret etmesi bakımından önemli bir gelişmeydi.

Kıbrıs'ta siyasi liderlerin politikaları ve eylemleri, ana akım medya aracılığıyla yoğun olarak haberleştirilip adadaki iki topluma aktarılır. Toplumlar arası görüşmeler çerçevesinde liderler arasında yapılan toplantılar, medyanın yoğun ilgisini çeken olaylardır (Christophorou, Şahin ve Pavlou 2010). Bununla birlikte, araştırmalar, Kıbrıs'taki medyanın, çoğulcu bir kamusal alan olarak işlev görmek yerine, çatışmanın

temel konularını “biz” ve “onlar” ayrımı üzerinden tartışan milliyetçi bir yaklaşımla hareket ettiğini gösteriyor (Christophorou ve diğeri, 2010; Bailie ve Azgin 2008; Ersoy 2010). Bu makale, Temmuz 2008’de Talat ve Hristofyas ile 2014’te Eroğlu ve Anastasiades arasında gerçekleşen görüşmelere odaklanarak, basında ulusal kimliklerin bir “öteki” kurgusu aracılığıyla nasıl üretildiğini ve telaffuz edildiğini incelemeyi amaçlar. Medya kuruluşlarının adanın her iki tarafında kamuoyuna verdikleri mesajların incelenmesi sonucu, okurları Kıbrıs Sorununa ilişkin belirli ulusal tasavvurlar etrafında seferber etmek için başvurulan pratik ve söylemlere dair bazı bulgular ortaya çıkarılmıştır.

Kıbrıs Sorununun Çözümüne Yönelik Yapılan Müzakerelerin Kısa Bir Özeti

Kimlik siyaseti, toplumlar arası gerilimin artmasında ve Kıbrıs Sorununun (Bryant 2004; Calotychos 1998; Kızılyürek 2002, Papadakis 2005), yani adanın Rum ve Türk nüfusları arasında yaşanan, Yunanistan ve Türkiye’nin de müdahil olduğu çatışmanın ortaya çıkmasında merkezi bir rol oynadı. Kıbrıs’taki toplumların gerçekleştirmeye çalıştıkları birbirine zıt iki proje, yani Kıbrıs Rum toplumu tarafından benimsenen ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a bağlanması hedefini ifade eden *enosis* fikri ve Türk toplumu tarafından benimsenen ve adanın iki toplum arasında bölünmesine tekabül eden *taksim* fikri, 1950’lerin sonlarına doğru şiddetli çatışmalara yol açmış ve 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nin (KC) iki toplumlu yapının 1963 sonlarında bozulmasına neden olmuştur (Markides 1977). 1964’ten beri adada bir tek Kıbrıs Rumlarının kontrolü altındaki KC uluslararası alanda bir devlet olarak tanınmakta. KC’nin ilk başkanı ve *enosis* fikrini savunan Başpiskopos Makarios’a yönelik yapılan bir darbenin ardından, Türkiye 1974 yazında askeri harekât başlatarak adanın kuzey kısmını fiilen işgal etti (Markides 1977). Bu bölge 1983 yılında sadece Türkiye tarafından tanınan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilan edildi. 1977’de iki taraf Kıbrıs için federal bir çözüm aramak konusunda mutabık kaldı. Bu arayış, çeşitli müzakere girişimleriyle bugüne kadar sürüyor.

Çatışmayı toplumlar arası müzakereler yoluyla çözmek için ilk çabalar 1968 yılının Mayıs ayında gösterildi (Tornaritis 1980). 1974 yazındaki gelişmelerin ardından liderler çatışmanın, anayasa, yönetim, toprak ve güvenlik gibi çeşitli yönlerini yeni bir temelde, federasyon temelinde müzakere etmeye devam ettiler. 2002 yılında BM Genel

Sekreteri Kofi Annan tarafından sunulan, bu nedenle de Annan Planı olarak bilinen “Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümü için Anlaşma Temeli” öncesi, “iki tarafın birbiriyle çelişen niyet, öncelik, tercih ve hedeflerinin, statükoyu koruma/değiştirme, hızlı birleşme/kademeli değişim, federasyon/konfederasyon, üniter/(kon)federal düzenlemeler gibi konularda önemli ölçüde farklılaşması” (Michael 2007: 589) nedeniyle çok az ilerleme kaydedilmiştir.

Nisan 2004’te adanın her iki tarafında aynı anda referanduma sunulan Annan Planı, Kıbrıslı Rumların yüzde 76’sı tarafından reddedilirken, Kıbrıslı Türklerin yüzde 65’i tarafından onaylandı. Yıllarca süren durgunluğun ardından, Hristofyas’ın 2008’de KC Cumhurbaşkanı seçilmesiyle yeni bir müzakere dönemi başladı. Talat ve Hristofyas’ın iki toplum arasındaki müzakerelere devam etmesi, hızlı bir çözümün mümkün olabileceğine dair umutları artırdı (Simonsen 2009). Ancak 2010’da Talat’ın yerine Eroğlu, 2013’teyse Hristofyas’ın yerine Anastasiades’in geçmesiyle birlikte değişen dinamikler süreci yeniden yavaşlattı.

Bu makalede incelenen iki toplantının, her seferinde kendi toplumlari nezdinde benzer siyasi görüşleri savunan iki lider arasında gerçekleştiğini söylemek mümkün. Mehmet Ali Talat ve Dimitris Hristofyas, sırasıyla CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) ve AKEL’in (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού, Emekçi Halkın İlerici Partisi) liderleri olarak, 1970’lerden beri birbirleriyle yakın ilişkileri olan iki sol partinin başındaydı. Derviş Eroğlu ve Nicos Anastasiades ise muhafazakar partilerin başındaydı. Talat ve Hristofyas, yeni bir müzakere sürecinin olası başlangıç gününü belirlemek için 25 Temmuz 2008’de bir araya geldi. Uluslararası camia, Nisan 2004’te Annan Planı’na ilişkin düzenlenen referandumları takip eden yıllarda hüküm süren durgunluğun ardından müzakerelerin yeniden başlatılmasını destekliyordu. İki liderin ‘tam teşekküllü müzakerelerin’ yapılacağını duyurması bekleniyordu. Zira 23 Mayıs 2008 tarihli ortak bir bildiri de iki bölgeli ve iki toplumlu federal bir çözüm bulmaya kararlı olduklarını ifade etmişlerdi.

Eroğlu ve Anastasiades, müzakere sürecini yeniden başlatmak için ayrıntılı bir çerçeve belirleyen bir anlaşmayı onaylamak üzere 11 Şubat 2014’te bir araya geldi. Uluslararası camia, iki muhafazakar lidere, çatışma çözümü için mutabakata varmaya çalışmaya devam etmeleri için baskı yapıyordu. 2013’te Kıbrıs Rum ekonomisinin çökmesi ve daha önce Dođu Akdeniz’de hidrokarbon rezervlerinin keşfedilmesi yeni müzakerelerin başlamasında rol oynadığına dair iddialar da vardı (Smith 2014).²

Ulusal Kimlik ve Medya

Ulusal kimlikler, “onlar”dan farklı varsayılan bir “biz”in homojenliğine vurgu yapılarak “biz” ve “öteki” metaforlarına dayanan söylemsel bir karşıtlık olarak inşa edilir. “Biz”e olumlu, “onlar”a ise olumsuz özellikler atfedildiği basmakalıp kategorilere dayanan bu kurgu, fark ve ayrımların belirlenmesinde başvurulan temel stratejidir (Wodak ve diğerleri 1999: 8). “Öteki”nin varlığı, kimliğin inşası için son derece önemlidir. Zira “‘onlar’ olmadan ‘biz’ olamayız” (Billig 1995: 7); bir kimlik tanımlanırken “biz”in “öteki”nden farkını korumak kritiktir: “öteki” her neyse, “biz” değiliz. Hall’un (1996: 4), kimlik inşasıyla ilgili olarak açıkladığı gibi, “herhangi bir terimin olumlu anlamı ve dolayısıyla kimliği ancak ‘ötekisi’yle, onun olmadığı şeyle, tam da onda eksik olanla, onun kurucu dışı olarak adlandırılan şeyle olan ilişkisi üzerinden inşa edilebilir”.

Çatışmalar sırasında, “biz-iyi”/“onlar-kötü” ikilemine dayanan bu tür kimlik kurguları, hem daha belirgin hem daha dışlayıcı ve yekpare bir hal alır (Kelman 2005: 2). Bu kurgular, “bizim” eylemlerimizi etkiler ve onlara meşruluk kazandırırken, “ötekinin” şeytanlaştırılarak şiddete maruz bırakılmasının ve dışlanmasının meşrulaştırılmasına hizmet eder. Bir ulusa kimin ait olduğu, kimin olmadığı gibi kimlik kategorileri, sabit kabul edilseler de ulusal çıkarları için kimin nasıl seferber edildiğine bağlı olarak değişebiliyor (Reicher ve Hopkins 2001). Dolayısıyla, “bizim” ulusal çıkarımızla ilgili olduğu düşünülen farklı siyasi projeler, farklı ulusal kimlik tanımları üretir ve yeni “ötekiler” yaratır (a.g.e.), böylelikle kimliklerin sabit olmadığını, sürekli olarak yeniden tanımlandığını ve yeniden müzakere edildiğini gösterir.

Kıbrıs’ta bugün, her iki toplumun kendi “öteki”siyle içinde bulunduğu süregelen çatışma, kimliklerin tanımını ve anlamını etkilemeye devam ediyor. Kimliğin; Türk, Kıbrıslı Türk, Kıbrıslı, Kıbrıslı Rum, Avrupalı gibi farklı versiyonları bir arada var olabiliyor. Bu tarz adlandırmalar yeri geldiğinde doğal birer kimlik olarak sunulabilse de her birinin anlamı farklı bağlamlarda değişiklik gösterebiliyor. Örneğin, Kıbrıs’ın iki tarafına ortak bazı gelenekler, zihniyetler ve davranışlar, bir Kıbrıslı kimliği ve Kıbrıslılık algısı oluşturmak için vurgulanabiliyor. Öte yandan, Kıbrıslı Türkler, anakara Türkleri karşısında Kıbrıslılıklarını, Kıbrıslı Rumlar karşındaysa Türklüklerini öne çıkarabiliyorlar (Aksoy 2005; Papadakis 2005; Ramm 2002–2003; Şahin 2008). Türkiye, Yunanistan, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi diğer aktörlerin Kıbrıs Sorununun çözülmesi için gösterilen çabalara dahil olması, yalnızca kimliğin sürekli yeniden müzakeresini ve yeniden inşasını karmaşıklaştırmakla kalmayıp Kıbrıs’ta kimlik meselesinin ne denli politize bir mesele olduğunu da gösterir.

“Anavatan” olarak hayal edilen Türkiye veya Yunanistan ya da Avrupa gibi üçüncü taraf müttefiklerle özdeşleşme, ulusal kimliklerin akışkanlığı ve yeni “ötekiler”in yaratılması için örnek teşkil eder.

Özellikle grup kimliklerini içeren çatışmalarda, medyanın kimlikleri nasıl üretip telaffuz ettiği önemli bir faktör, çünkü “biz-onlar” ikilemi üzerine kurulan medya söylemleri, kamuoyunun çatışmayı nasıl algıladığını etkileyebilir (Reuben 2009). Kıbrıs’ta, medyanın milliyetçi haberciliği, “öteki”ne karşı olumsuz tutumları pekiştirebilen bir etken olarak çatışmanın önemli bir boyutu olmuştur (Christophorou ve diğerleri 2010; Şahin 2008). Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki çatışmanın en başından beri, medyanın esas olarak kendi toplumlarının ulusal projelerine sahip çıkması (Kıbrıs Rum medyası için *enosis*, Kıbrıs Türk medyası içinse *taksim* fikri) ve kendi toplumlarının haklarını savunması tarafların kutuplaşmasına yol açtı. O zamandan beri her bir toplumun ulusal projelerinde meydana gelen değişiklikleri, medyada dile getirilen görüşlerde de bunlara karşılık gelen değişiklikler izledi. Daha da önemlisi, medyadaki bu ulusal söylemlerin baskınlığından dolayı kolektif kimliğe dair farklı söylem ve temsillere çok az yer kalmıştır (Christophorou ve diğerleri 2010; Şahin 2008). Örneğin, Annan Planına ilişkin bilinçli bir tartışmanın yapılabileceği çoğulcu bir kamusal alan sunabilecekken, adanın her iki tarafındaki medya önemli meseleleri dar bir “biz”e karşı “onlar” ya da “vatanseverler”e karşı “hainler” söylemi çerçevesinde sunuyordu (Christophorou 2005).

Yapılan araştırmalar, barışçıl bir çözüm için harcanan çabaların sürdürülmesine karşın, medyanın barışla ilgili haber yaparken bile çatışma odaklı bir yaklaşım sergilediğini göstermekte (Bailie ve Azgin 2008). Kıbrıs Rum televizyon haberleri üzerine yaptıkları çalışmada, Milioni ve diğerleri (2015: 769) çatışma odaklı haberciliğin, “ilgili tüm tarafların pozisyonlarının dengeli bir şekilde aktarılması, sorumluluğun belirli bir tarafa atfedilmesi, çatışmanın daha derin nedenlerine veya çatışmanın yatıştırılması olasılıklarına ilişkin çıkarım yapılmaması ve bölücü bir dilin kullanılması” gibi özellikleri taşıdığını belirtir. Medya, siyasi elitlerin milliyetçi söylemlerini yeniden üreterek (Christophorou ve diğerleri 2010; Ersoy 2010; Şahin 2014) “politikacıların halkla ilişkilerinde öne sürdükleri yapay çatışmayı” benimseyip “Kıbrıs toplumundaki (siyasi) düşmanlık kültürünü beslemektedir” (Milioni ve diğerleri 2015: 768).

Metodoloji

Bu çalışmanın odak noktasını, araştırmanın yapıldığı sırada adada yayınlanan ve ana akım basını temsil eden beş Kıbrıs Rum gazetesinden dördünde ve on bir Kıbrıs Türk gazetesinden dördünde yer alan haberler, başyazılar ve köşe yazıları oluşturmaktadır. Bu gazetelerin seçilmesinin sebebi, siyasi görüşlerin geniş bir yelpazesini yansıtma ve yüksek tirajlı olmalarıdır. Bu gazetelerin bazıları bağımsız, bazıları ise sağ veya sol siyasi partilere bağlıdır.

Araştırmaya dahil edilen Kıbrıs Rum gazeteleri arasında, bağımsız ve ana akımın temsilcisi olarak kabul edilen ve en yüksek tiraja sahip *Phileleftheros* (Φιλελεύθερος – “Liberal”), milliyetçi görüşleri dillendiren muhafazakar bir gazete olan *Simerini* (Σημερινή – “Bugün”), federal bir çözümü destekleyen AKEL’in (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού – Emekçilerin İlerici Partisi) sözcüsü *Haravgi* (Χαρavyγή – “Şafak”) ve bağımsız kabul edilen ve federal bir çözüm çabalarını destekleyen *Politis* (Πολίτης – “Yurttaş”) isimli gazeteler bulunuyordu.

Bu makale, 25 Temmuz 2008 ve 11 Şubat 2014 tarihlerinde iki toplumun liderleri arasında gerçekleşen toplantıların basında nasıl haberleştirildiğini analiz etmek üzere yukarıda bahsedilen gazetelerin birbirini takip eden üçer sayısını (25–27 Temmuz 2008 ve 11–13 Şubat 2014) inceleyerek toplantılara ilişkin beklentileri ve toplantıların sonuçlarına verilen tepkileri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Toplamda, 2008 dönemine ait 305 makaleyi (bunlardan 158’i Kıbrıs Rum, 147’si ise Kıbrıs Türk gazetelerinden) ve 2014 dönemine ait 367 makaleyi (bunlardan 178’i Kıbrıs Rum, 189’u ise Kıbrıs Türk gazetelerinden) analiz ettik. Bu çalışmada, eleştirel söylem analizi (ESA) yöntemine başvurulmuş, ulusal kimliklerin söylemsel düzeyde bir “öteki” üzerinden inşa edilmesini teşvik eden haberlerde kullanılan pratik ve söylemler incelenmektedir. ESA bize, medya metinleri ile bunların üretildiği sosyokültürel süreçler arasındaki bağlantıları göstermeye olanak tanır. Fairclough’un (1995: 52) açıkladığı gibi, sosyokültürel değişikliklerin izini medyanın söylemsel pratiklerinde sürebildiğimiz için medya metinleri sosyokültürel değişikliklerin “hassas bir barometresi” olarak görülebilir. Dolayısıyla, bu çalışma kapsamında basında yer alan söylemsel stratejilere odaklanarak, liderler arası müzakere süreçleri sırasında ulusal kimliklerin nasıl kavramsallaştırıldığını ve bu kavramsallaştırmaların müzakere süreçlerinin sonunda nasıl değiştiğini toplumsal ve kültürel ortamdaki değişiklikleri de dikkate alarak saptamaya çalışıyoruz. Söylemsel stratejiler, belirli bir politik, psikolojik veya başka tür bir hedefe ulaşmak için bilinçli eylem planları olarak tanımlanabilir (Wodak ve

diğerleri, 1999). Dil yoluyla devreye sokulan bu stratejiler, aynılık, dahil etme ve süreklilik kadar farklılık, dışlama ve süreksizliği vurgulamak için de kullanılır.

Kimliklerin “Ötekileştirme” Yoluyla İfade Edilişi

Sekiz gazetenin 2008 ve 2014 yıllarında Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk liderler arasında yapılan toplantılara ilişkin yayınladıkları gazete makalelerinin analizi, iki toplumun kimliğinin söylemsel olarak “ötekileştirme” yoluyla ifade edildiğini gösterdi. Bu ötekileştirmenin, büyük düşmanı temsil eden “büyük öteki”, “içerideki öteki(ler)” ve “üçüncü öteki(ler)” olmak üzere üç farklı alanı kapsadığını tespit ettik.

“Büyük Öteki”nin Gayrimeşru Kılınması

2008 ve 2014’teki görüşmelere ilişkin yayınladıkları haberlerde adanın her iki tarafındaki basın organları, bir “ötekini” kurgulamak için benzer söylemsel stratejilere başvurdu. Bu stratejilerden biri, iki tarafın yönetimlerinin bir devletin siyasi meşruiyetine sahip olup olmadığı konusunda süregiden çekişmedir. Her iki toplantıda da her iki taraf “öteki” devletin meşruiyetini ve otoritesini tanımayı reddetti. Kıbrıs Türk gazeteleri “öteki” tarafın resmi statüsünü tanımayıp bunun yerine Kıbrıs Cumhuriyeti’ni “Kıbrıs Rum Yönetimi”, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni de “Cumhuriyet” olarak tanımlıyordu. Bu örnekte, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin meşruiyeti zayıflatılmaya çalışılırken KKTC’nin siyasi meşruiyeti pekiştiriliyor. Benzer şekilde, Kıbrıs Rum gazeteleri KKTC’yi “sözümona” veya “sözde” cumhuriyet, yani gerçek olmayan veya sahte bir devlet olarak tanımlıyordu. Ayrıca, kuzey kısım, aslında egemen bir devlet olmadığı ima edilerek ve Türkiye’nin uyguladığı kontrol vurgulanarak, sıklıkla “işgal altındaki bölgeler” (κατεχόμενα) olarak tanımlanıyordu (ve hala tanımlanmaya devam ediyor). Bu tanımların tümü, “bizim” devletimizin meşruiyetini pekiştirip “öteki”ni itibarsızlaştıran resmi ulusal söylemlerle uyumluydu.

Benzer yaklaşımlar “öteki” tarafın tanımlanmasında da görülüyordu: Tüm Kıbrıs Rum gazeteleri Kıbrıs Rum tarafını tam da “Kıbrıs Rum” ismiyle anarken ve *Simerini* “Yunan” ve “Kıbrıs” tarafından bahsederken, sadece *Politis* ve *Haravgi* “öteki” tarafa “Kıbrıs Türk tarafı” olarak atıfta bulunuyordu. *Phileleftheros* ve *Simerini*, sürekli “Türk tarafı” veya sadece “Türkler” veya “Türk” gibi tanımlara başvurarak “Kıbrıs Türk tarafı” tanımını bir kere bile kullanmadılar. Bu gözlemlerin, bu gazetelerin “bütün Türklerin aynı olduğunu” düşündüklerine, aynı zamanda özerk bir Kıbrıs Türk

statüsünü inkar ederek, Kıbrıs Türk liderliğini, toplumunu ve halkını küçük düşürmeye veya yok etmeye çalışıklarına işaret ettiğini düşünebiliriz.

Bu pratikler devlet görevlilerini de kapsıyordu. Müzakereler için üzerinde mutabık kalınan formüle göre iki tarafın müzakerecileri toplantılara toplum lideri vasfıyla katılıyordu, ancak medyada onlara eşitler olarak yaklaşılmıyordu: Kıbrıs Rum gazeteleri, her iki Kıbrıslı Rum liderden “cumhurbaşkanı” olarak bahsederken, Kıbrıslı Türk liderlerin resmi bir statüleri yokmuş gibi davranarak onlardan sadece “liderler” olarak veya daha az sıklıkla sadece soyadlarıyla söz ediyordu. Her iki toplantıya ilişkin yayınladığı haberlerde *Phileleftheros*, Talat ve Eroğlu’ndan genellikle “işgalin önderleri” olarak söz etti. *Simerini* de aynı sıfatı 2014’te kullandı ve Eroğlu’nu “işgalin kuklası” (εγκάθετος της κατοχής) olarak nitelendirdi (11 Şubat 2014). Diğer tarafı gayrimeşru kılmaya ve küçük düşürmeye yönelik bir başka strateji ise, iki lidere atıfta bulunulurken Eroğlu ve Talat’a “Bay” denmesiydi. Diğer Kıbrıs Rum gazeteleri tarafından yaygın olarak kullanılan bu pratikten bir tek *Phileleftheros* uzak durdu. Kıbrıs Türk gazetelerinin bu konudaki yaklaşımı farklı değildi: Onların gözünde Mehmet Ali Talat ve Derviş Eroğlu “KKTC Cumhurbaşkanı” iken, Dimitris Hristofyas ve Nikos Anastasiades “Kıbrıs Rum liderleri”, “Kıbrıs Rum kesimi liderleri” veya “Kıbrıs Rum yönetimi liderleri” olarak görülüyordu.

Bu örneklerde devletler, meşruiyetleri sorgulanmak üzere onları temsil eden liderlerle özdeşleştiriliyordu. “Ötekinin” lideri karşısında “bizim” başkanımıza vurgu yapılması hem “öteki” devlet karşısında “bizim” devletimizin siyasi meşruiyetini destekliyor, hem de milliyetçi resmi ideolojinin “öteki”nin meşruiyetini zayıflatmadaki rolünü güçlendiriyordu. Aynı strateji “ötekinin” yetkililerine de uygulanıyordu. Kıbrıs Rum gazeteleri Kıbrıslı Türk yetkililere, önüne bir “sözde” konularak veya onları tırnak içine alarak atıfta bulunurken, Kıbrıs Türk gazeteleri basitçe “Kıbrıs Rum Yönetimi yetkilileri” ifadesini kullanıyordu.

Bununla birlikte, Kıbrıs Türk basınında bazı farklılaşmalar da ortaya çıkıyordu. Radikal sol bir gazete olan *Afrika*, 2008’de liderler arasında gerçekleşen toplantıya ilişkin yaptığı haberlerde (25 Temmuz 2008; 26 Temmuz 2008) her iki liderden de yalnızca soyadlarıyla (Talat ve Hristofyas) söz ediyordu. *Afrika* gazetesi, liderlerin resmi unvanlarını kullanmaktan imtina ederek, yalnızca Kıbrıs Türk tarafının bu konudaki resmi politikasına itiraz etmekle kalmayıp, aynı zamanda her iki lideri de devlet başkanı olarak sahip oldukları resmi sorumluluktan mahrum bıraktı. Bu şekilde ilgili devletlerin meşruiyetine ve liderlerin bu devletlerdeki konumlarına itiraz ettiği de

düşünülebilir. Sol görüşlü *Yenidüzen* gazetesinde yer alan bir makalede Hristofyas'tan Güney Kıbrıs Cumhurbaşkanı ve Kıbrıs Rum Yönetimi Başkanı olarak söz ediliyordu (26 Temmuz 2008), fakat bu, yaygın bir pratikten ziyade münferit bir vakaydı. Benzer şekilde *Afrika* gazetesi, 2014 yılında da liderlerden sadece soyadlarını (Anastasiades ve Eroğlu) kullanarak bahsetmeye devam etti ve yayınladığı hiçbir haberde liderler için herhangi bir resmi unvan kullanmadı. 2014 yılında *Yenidüzen*'in de yaklaşımı değişti. Görüşmeler başlayana kadar her zaman kullanılan “cumhurbaşkanı-toplum lideri” ayırımına sadık kaldı, ancak toplantının kendisiyle ilgili haber yaparken liderlere eşit davranarak onları Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum lider olarak tanımlıyordu. Diğer iki Kıbrıs Türk gazetesi ise Eroğlu'na “cumhurbaşkanı” olarak, Anastasiades'e ise “toplum lideri” olarak atıfta bulunmaya devam etti.

Basında yaygın olarak kullanılan bir diğer strateji de suçu “öteki”ne yüklemektir. “Öteki”nin olumsuz eylemlerinin öne çıkarılması, “bizim” eylemlerimizin meşru kılınmasını ve bu itibarla olumlu benlik temsillerinin üretilmesini kolaylaştırıyordu. KKTC yetkililerinin, Kıbrıs Rum tarafını müzakerelerin ilerlemesini engellemekle suçlayan resmi açıklamaları Kıbrıs Türk basını tarafından yeniden üretiliyordu. Örneğin, incelenen dört gazeteden üçünün (tek istisna *Afrika* gazetesi) ön sayfalarında, Eroğlu'nun Anastasiades'i “beş ayı boşa harcamakla” suçladığı ve onu müzakere masasında daha fazla zaman kaybetmemeye çağırdığı bir basın açıklaması yer aldı. Bu basın açıklaması, Kıbrıs Sorunu ile ilgili medya kuruluşlarına KKTC'nin resmi politikalarıyla uyumlu haber ve bilgi sağlayan resmi haber ajansı *Türk Ajansı Kıbrıs*'tan birebir kopya niteliğindeydi. Bu tarz söylemsel pratiklerle, “öteki” lider müzakerelerin girdiği çıkmazın sorumlusu ilan edilirken, aynı zamanda Kıbrıs Türk tarafı bir anlaşmaya varmak isteyen taraf olarak tasvir edilerek “biz” ile Kıbrıs Rum tarafı arasında bir ayırım yaratılıyordu.

Kıbrıs Rum tarafında, daha çok toplumun içindeki farklılıklara ve büyük bir atılımın gerçekleştirilebileceğine dair umutlara ağırlık veriliyordu. Bunun tek istinası, birlikte alınan kararları oldukça keyfi bir şekilde yorumlayarak diğer tarafın olumsuz davranışları ve maksimalist bir tutumu sergilediğini iddia eden *Phileleftheros* gazetesiydi. Müzakerelere kötü niyetle giren bir “ötekinin” imajı yaratılarak diğer taraf itibarsızlaştırılıyor ve gazetenin kendi (olumsuz) duruşu haklı çıkarılıyordu. *Phileleftheros*, süreçle alakası olmayan hikayeler yayınlayarak müzakerelerle ilgili “biz” ve “öteki” arasındaki farklılıkların yelpazesine daha da genişletiyordu. Gazetede ki olumsuz Türk ve Türkiye tasviri, toplantıdan iki gün sonra, 27 Temmuz 2008 Pazar

günkü sayısında, üç tam sayfa ve biraz fazlasını kaplayan ve başka hiçbir gazetede yer almayan olumsuz makalelerin yayınlanmasıyla doruğa ulaştı. Gerek geçmişe gerekse bugüne ilişkin hikayelerde, başkalarına kalıcı bir tehdit olarak gösterilen Türkiye ve Türklerin “kötü” politika ve eylemleri anlatılıyordu. *Phileleftheros* ayrıca 2014 toplantısından iki gün sonra, Kıbrıslı Türklerin işbirliği yapmayı reddettikleri ve “ortak yaşamı çok pahalı bir deneyim olarak gören” Kıbrıslı Rumlar için bir külfet oldukları iddia edildiği olumsuz hikayeler yayınladı.

Siyasi Ortam ve İçerideki Öteki(ler)

Kıbrıs Türk tarafında, siyasi alanda ve kamuoyunda büyük oranda kabul gören bir konsensüse göre, müzakereler “bizim” siyasi bugünümüz ve geleceğimiz için olumlu bir adım sayılıyordu. Buna paralel olarak süreç, basındaki başat çerçevede çözüme yönelik olumlu bir adım olarak sunuluyordu. Kıbrıslı Rumlara karşı duyulan kuşkuya dayanan bir güvenlik çerçevesi gibi alternatif çerçevelere de rastlansa da bunlar daha az ön plana çıkıyordu. 2008’de gazetelerde atılan pek çok manşette, toplantıyla ilgili olarak “umut”, “olumlu”, “destek” gibi kelimelere yer veriliyordu. Benzer şekilde 2014 yılında da süreç, “bizim” geleceğimiz için olumlu bir değişim beklentisine işaret eden “yeni bir çağ, yeni bir umut” gibi manşetlerle tasvir ediliyordu.

Kıbrıs Türk basını 2008 ve 2014’te yürütülen iki müzakere sürecine de olumlu ve destekleyici bir yaklaşım sergilerken, Kıbrıs Rum gazeteleri arasında bu konuda tek bir tutum söz konusu değildi: *Phileleftheros* sürece her iki dönemde, *Simerini* ise sadece 2014’te eleştirel yaklaşıyordu. Elitler arasında fikir birliği sağlanmış olmasının medyanın barış süreçlerinde oynadığı rol üzerinde önemli bir etkisi olduğunu açıklayan Wolfsfeld’in (2004) öne sürdüğü gibi, yukarıda aktarılan durum, siyasi ortamla ilgili olabilir. Siyasi elitler arasında geniş bir konsensüs sağlanmışsa basında olumlu haberlerin yer alma olasılığı daha yüksekken, elitler arasındaki konsensüsün zayıf olması medyanın daha eleştirel yaklaşım olumsuz yönler odaklanmasına yol açar.

Kıbrıs Rum tarafındaki siyasi ortamda elitler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar, bazı gazetelerin sürece dair eleştirel bir yaklaşım benimsemesine sebep oldu. 2008 toplantısı genel olarak normal, müzakerelerin beklenen başlangıcına zemin hazırlayan bir gelişme olarak görüldü. Kamuoyuyla çok genel ifadelerle paylaşılan müzakere hedefleri herkesi memnun etti. Bununla birlikte *Phileleftheros*, müzakerelere karşı çıkan siyasi partiler ve diğer aktörlerin olumsuz görüşlerini ön plana çıkardı. Başyazılarında ayrıca sürecin başarı olma ihtimaline ve müzakerelerin başlamasına gerekçe olabilecek

unsurların varlığına dair şüpheler dile getiriliyordu (25 Temmuz 2008). *Simerini* ise, sürece veya müzakere ihtiyacına itiraz etmese de Türkiye'nin niyetlerinden şüpheleniyor gibiydi (27 Temmuz 2008).

Kıbrıs Rum toplumu içinde hem olumlu hem olumsuz görüşlere rastlanıldığı bir ortamda gerçekleşen 2014 toplantısına, iki ana parti, yani sağcı DİSİ (Δημοκρατικός Συναγερμός - Demokratik Seferberlik) ve solcu AKEL dışındaki partiler şiddetle karşı çıkıyordu. *Politis* ve *Haravgi*, artan uluslararası ilgi ve destek nedeniyle görüşmeleri mutlu bir olay olarak sunarken, *Phileleftheros* "uluslararası müdahaleler", Amerika'nın baskısı ve temel gereksinimlerin ve ön koşulların dikkate alınmaması gibi olumsuz konuları ele aldı (13 Şubat 2014). *Simerini* (12 Şubat 2014), tüm coşku ve umutların sonunda her zaman yalnızca bir yanılsama ve hüsnükuruntu olarak bitmeye mahkum olduğunu ileri sürerek sık sık tekrar edilen bir senaryo sundu.

Dış tehditlerin varsayıldığı koşullar, liderle dayanışma ve özdeşleşmeyi artırabilir (Hogg 1993, aktaran Hogg 2001: 194). Ayrıca, muhalif kişiler, farklı siyasi projeleri kapsayan yeni bir ikilik temelinde "içerideki öteki(ler)" olarak görülebilir. Bu durumu, bağlamsal faktörler de etkiler. Kıbrıs Türk medyasında "içerideki ötekilere" ve Kıbrıslı Türk liderlere yapılan muameleye siyasi ortam genel olarak olumlu bir şekilde yansdı. Gerek 2008 gerekse 2014'te yapılan haberlerde, Kıbrıs Türk gazetelerinde kayda değer bir "içerideki öteki" belirmedi. Kendi liderine gelince, 2008'de bazı muhafazakar ve milliyetçi grupların Talat'a olan güvensizlikleri gazetelerde çıkan haberlerde açıkça görülüyordu; solcu liderin çok fazla taviz vermesinden korkuyorlardı. Ateşli bir milliyetçi olarak ayrı bir Kıbrıs Türk devleti ve Türkiye ile ilişkilerin sürdürülmesi için kampanya yürüten Eroğlu ise 2014 yılında benzer kaygılar uyandırmadı. 2014 yılında Anastasiades ile yapılan görüşmeler sırasında müzakere süreci kamuoyu ve tüm kurumlar tarafından hep bir ağızdan desteklendiği için Eroğlu'na çok az eleştiri geldi. Hatta *Afrika* gazetesi bu durumla "Eğer aralarından bir tanesi karşı çıksaydı, işte o zaman haber olurdu" diye alay etti (13 Şubat 2014). Bir bakıma gazeteler, lidere ve sürece desteğin ifade edildiği bir platforma dönüştü.

Beklendiği gibi, Kıbrıs Rum tarafında farklı bir durum gözlemleniyordu. 2008'de üç Kıbrıs Rum gazetesi "içerideki ötekilerin" varlığına işaret etti. Bir istisna olarak, *Haravgi*, bir yandan cumhurbaşkanını desteklediğini ve Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler için ortak bir gelecek kurma çabalarını memnuniyetle karşıladığını dile getirirken aynı fikirde olmayanlara karşı da olumlu bir tavır sergiledi. Kıbrıs Rum toplumunda yılların ihtilaf konusu olan müzakere süreci veya aranan çözümle ilgili

farklı görüş, eylem veya politikaların varlığı (Christophorou 2007), tüm günlük gazetelerde çeşitli “ötekilerin” yaratılmasına neden oldu. *Politis*, müzakere sürecini reddeden daha küçük partilerden bahsederken onları “küçük” veya “ufak” (Μικροί) ya da “protesto edenler” veya DIKO (Δημοκρατικό Κόμμα – Demokrat Parti) bünyesindeki “Tassos’çular” (yani eski Cumhurbaşkanı Tassos Papadopoulos) (Τασσοκοί) olarak nitelendirerek aşağıladı. *Simerini*, karşı tarafla ilgili temel bilgileri, yani Türk tarafının uyanık kalmalarını önlemek için tüm tarafları sakinleştirmeye çalıştığını göz ardı ettikleri için “siyasi liderleri” şiddetle kınadı. *Phileleftheros*’a göre (27 Temmuz 2008) toplumun içinde “tuhaf bir durum yaratan” karmaşık ve müphem bir ötekiler grubu vardı: herkesin çözümden yana olduğu görüşünden yola çıkarak gazete, Kıbrıslı Rumların kendilerini çözümden yana olanlar ile çözümü reddedenler gibi temelsiz bir ayrıma hapsedtiklerini öne sürdü ve bunun için “ötekileri” suçladı. Gazeteye göre bu çok talihsiz bir durumdu çünkü bu şekilde Türkiye’nin suçlu olmadığı ilan ediliyordu.

Şubat 2014’teki durum, 2008 görüşmelerine ilişkin yapılan haberleri pek az andırıyordu. Zira bu sefer Kıbrıs Rum toplumunun içinde tespit edilen “ötekilere” gazeteler son derece olumsuz yaklaşıyordu. Siyasete ve medyaya savaşa benzer bir çatışmanın görüntüleri hakimdi. Kendi siyasi görüş ve ideolojisini savunurken ve aynı fikirde olmayanlara veya farklı bir siyasi projeyi benimseyenlere saldırırken her gazetenin kendi hedefleri, dolayısıyla siyasi projesi vardı. Gazeteler, belirli görüşleri öne çıkararak, onları onaylayarak veya açıkça destekleyerek ve aynı zamanda farklı görüşleri olan “öteki(ler)”e saldırarak kutuplaşmayı artırdı.

Phileleftheros, Türkiye’yi kesinlikle ve açık ara birinci “öteki” olarak görmekle birlikte, Cumhurbaşkanı Anastasiades’i ikinci, içerideki bir “öteki” olarak tespit ederek, kendini onun görüş ve politikalarından net olarak ayırmaya çalışıyordu. Anastasiades’in görüş ve eylemlerine ilişkin yaptığı haberlerde kullandığı üslup ve dile getirdiği eleştirilerle gazete Cumhurbaşkanı “öteki” olarak tasvir ediyordu. Ayrıca, yabancıların veya Türk tarafının açıklama ve iddialarını benimseyen ve yaymaya çalışan “iyi niyetli gönüllüler” (καλοθελητές) ve “olağan şüpheliler”e de müphem göndermeler yapıyordu, ki bu durum gazeteye göre söz konusu aktörlerin “saflığın sınırları içerisinde” hareket ettiğini gösteriyordu. Bu söylemlerle aynı zamanda, toplumun düşmanları kiyle “aynı” görüşleri dile getirdiği için küçük düşürülen ve şeytanlaştırılan toplumun içindeki isimsiz bir “öteki” de işaret ediliyordu. Bu arada, gazetelerin kıdemli editörleri kendi köşelerinde daha açık sözlü bir dille 2004’te Annan Planı’nın

reddedilmesi için “intikamlarını almak isteyenlere” karşı bir saldırı başlattı (*Phileleftheros*, 11 Şubat 2014). Diğer uça ise, *Politis* manşet ve yorumlarında resmi aktör ve makamların tutumlarını tamamen benimseyerek muhalif sesleri açıkça eleştirip aşağıladı. *Politis*, muhalif görüşlere saldırma çabalarında, cumhurbaşkanına atfedilen, ancak gerçekte hiçbir zaman kendisi tarafından dile getirilmeyen iddia ve yorumları da kullandı. *Simerini*, “öteki”nin, Cumhurbaşkanı Anastasiades olduğunu ilan ederek cumhurbaşkanının politikaları ve kendisi ile gazetenin pozisyonu arasında net bir ayrım koymaya çalıştı. En önemlisi, *Simerini*’de yayınlanan başyazıların tek hedefi olarak, cumhurbaşkanı şiddetli saldırılara ve siyasi, ahlaki ve etik hatalar yaptığı yönünde ağır suçlamalara maruz kaldı. Dört gazete arasında içerideki “öteki”ye yönelik en ılımlı tavır sergileyen *Haravgi*, muhaliflerin vatanseverliğine hitap ederek onları Hristofyas hükümeti döneminde gösterdikleri olumsuz tutumdan kaçınmaya çağırdı.

Uluslararası Camia / Üçüncü Taraf “Ötekiler”

Kıbrıs’ı federal bir yapı altında yeniden birleştirme çabaları, Birleşmiş Milletler himayesinde yıllardır devam ediyor. Yunanistan, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği gibi Kıbrıs ile yakın ilişkileri olan aktörler de bu çalışmalara dahil olmuştur. Medyanın bu üçüncü taraflar karşısındaki tutumu, “bizim” ulusal çıkarlarımızla bağlantılı olarak onların müttefik mi düşman mı kabul edildiğine ve çözüm çabalarındaki rollerinin bu çıkarları nasıl etkileyebileceğine bağlıdır. Harth ve Shnabel (2015), üçüncü tarafların müttefik veya düşman olarak görülmesinin, bir grubun üçüncü tarafın uzlaşmaya dönük verdiği mesajlara karşı tutumunu etkileyebileceğini iddia eder. Çatışmanın diğer tarafının müttefiki olan üçüncü bir taraftan gelen uzlaştırıcı mesajların, bir grubun üyelerinin uzlaşma isteğini artırabileceğini öne sürerler.

Analizimiz, çatışmanın üçüncü taraflarının bu iki dönemde farklı yoğunluklarda varlık gösterdiğine işaret ediyor. 2008’de “Kıbrıs projesi” olarak müjdelenen müzakere süreci bağlamında, üçüncü taraflar pek görünür değildi, ancak uzun bir zamandır sürdürülen çabaların sonunda 2014’te liderler arasında yapılan görüşmelere üçüncü taraflar da müdahil oldu.

Uluslararası camianın 2008 ve 2014’teki müzakerelere verdiği destek Kıbrıs Türk gazetelerine de yansdı. Gazeteler; BM, ABD, AB, Birleşik Krallık, Türkiye ve Yunanistan’ın, liderlerin kaydettiği ilerlemeden duyulan memnuniyetin dile getirildiği resmi açıklamalarını aktarıyordu. “Bizim” ulusal projemize, yani Kıbrıs Sorununun

çözümüne kavuşturulmasına destek sundukları için bu üçüncü tarafların mesajları olumlu gelişmeler olarak anlatılıyordu.

Kıbrıs Türk basınında en büyük ilgiyi üçüncü taraflardan Kıbrıs Türk tarafının müttefiki olan Türkiye gördü. Türk yetkililerin Kıbrıs Sorununa ilişkin yaptıkları açıklamalar yazılı basında geniş yer buldu ve bu açıklamaların orada birebir yeniden üretilmesi, Türkiye'nin resmi görüş ve söylemlerinin barış görüşmelerinde baskın hale gelmesine neden oldu. Aynı zamanda, bu açıklamalarda Kıbrıs Türk tarafı bağımsız bir devlet olarak ele alınıyor, temsilcileri uygun resmi unvanlarla ve Türkiye'ninkilerden farklı olarak tanımlanarak KKTC'nin meşru bir devlet olduğu fikri güçlendiriliyordu. Bu arada Talat'ın Türkiye'yi garantörlük görevini yerine getiren tek ülke olarak tanımladığı (2008 müzakereleri sırasında) ve Eroğlu'nun Türkiye'yi “anavatan” olarak adlandırdığı (11 Şubat 2014) açıklamaların birebir basılması Türkiye'nin müttefik konumunu meşrulaştırmaya yaradı. Bir tek *Afrika* gazetesi, Türkiye'den “işgalci ülke” olarak söz ederek (11 Şubat 2014) basının geri kalanı tarafından benimsenen resmi söyleme meydan okuyordu.

Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'ne bir dereceye kadar kuşkuyla bakılıyordu. 2008'de Talat, BK'yı Kıbrıs Rum tarafının yanında yer almakla suçlayarak “öteki” grubuna dahil ülke olarak sınıflandırdı. 2014'te gazeteler ABD'yi sürecin sadece bir gözlemcisi değil, oyuncusu olarak resmediyordu. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin Türk mevkidaşı Ahmet Davutoğlu ile Kıbrıs konusunda yaptığı telefon görüşmesi ve Dışişleri Bakan Yardımcısı William Burns'ün Eroğlu'nu aramasıyla ilgili yapılan haberlerde, ABD'nin Kıbrıs Sorununu çözme çabalarında aktif aktörlerden biri olduğu imajı yaratılıyordu. *Halkın Sesi* ve *Afrika, Phileleftheros*'un ortaya attığı iddiaları tekrarlayarak, ABD'nin Kıbrıs'ta bir anlaşmanın gerçekleşmesi için iki gizli planı olduğunu belirtiyordu (11 Şubat 2014). Bu hikayelerde, okuyuculara herhangi bir somut kanıt sunulmadan, sürecin başarısız olması halinde ABD'nin uygulayacağı iki alternatif planı olduğu öne sürülerek Kıbrıs halkına dış güçler tarafından dayatılacak ve ulusal irade ve çıkarlarına aykırı olabilecek bir müdahale ima ediliyordu.

2008 görüşmeleriyle ilgili haber yapan Kıbrıs Rum gazetelerinde, üçüncü taraf “ötekiler” oldukça pasif bir rolde, müzakere sürecini memnuniyetle karşılayan aktörler olarak tasvir ediliyordu. 2014'te ise yalnızca üçüncü “öteki”nin varlığı, rolü ve müdahilliğinin ne kadar kabul gördüğü ve nasıl algılandığı açısından değil, aynı zamanda basının verdiği tepkiler açısından da tamamen farklı bir durum gözlemleniyordu. Uluslararası camianın çıkarları ve üçüncü “ötekilerin” müdahilliği,

çoğunlukla betimsel bir dili tercih eden gazetelerde kapsamlı ve olumlu haberlerle ele alınıyordu. Bununla birlikte, Moskova'nın Batı'ya itiraz eden bir açıklaması, herhangi bir baskı ortamı yaratmaya yönelik girişimlere karşı bir uyarı niteliğindedi. *Simerini*'de yayınlanan 13 Şubat 2014 tarihli bir başyazıda, uluslararası camia dolaylı olarak eleştiriliyordu; sürecin, “varsayılan desteğin tozunun yatışması”yla başarısızlığa uğrayacağı öngörülüyor, “Yunan tarafına” baskı yapılması öneriliyordu.

Phileleftheros bir kez daha farklı bir yaklaşım gösterdi. Gazete, ABD'nin kontrolü altında olan bir müzakere sürecinde yine ABD'nin bir dizi aktif rol üstlendiğini savunurken BM üyelerine seyirci muamelesi yapıyordu. Kıbrıs Rum tarafına uygulanan çeşitli müdahale ve baskılarla seyreden bu “göstermelik” süreç, esas olarak başkalarının, her şeyden önce “ötekinin”, yani Türk tarafının çıkarlarına hizmet ediyordu. Başkan Obama liderliğindeki ABD “ağır topçuları harekete geçiriyor” gibi ifadelerle, adeta bir savaşın portresi çizilerek baskı ve müdahalelerin neden olduğu gerginliğe vurgu yapıyordu. Benzer şekilde, 2014 yılında müzakere sürecine dahil olan Avrupa Birliği ve yetkilileri *Phileleftheros* tarafından Amerikalılar ve İngilizlerle “çözüm için sahne” kurmak üzere işbirliği yaptıkları için eleştiriliyordu. AB ve yetkilileri ayrıca Türkiye'yi ödüllendirmekle suçlanıyordu -ki bu, Ankara'nın, Kıbrıs'a ilişkin (saldırgan) politikalarına rağmen “suçsuz” ilan edilmesi olarak yorumlanıyordu- ve AB'nin Kıbrıs'ta daha geniş bir rol almasına aktif bir destek vermedikleri öne sürülüyordu.

Sonuçlar

Kıbrıslı liderlerin 2008 ve 2014'te Kıbrıs Sorununa ilişkin yaptıkları müzakerelerin basında nasıl haber edildiğine bakıldığında, bu görüşmelerin, çatışmaya dahil olan tarafların konumlarının ve kimlik özelliklerinin ifade edilmesi ve teyit edilmesi için birer fırsat olduğu görüldü. Eleştirel söylem analizimiz, her toplumun kimliğinin söylem düzeyinde esas olarak “ötekilerin” tanımlanması yoluyla (yeniden) teyit edildiğini gösterdi (Billig 1995; Hall 1996). Bu ötekileştirme tek boyutlu olarak değil, daha ziyade (büyük düşmana tekabül eden) “büyük öteki”, “içerideki öteki(ler)” ve “üçüncü taraf öteki(ler)” diye sıralanabilecek üç grup üzerinden tezahür ediyordu. Ayrıca, müttefik ve düşmanların konumları ve rolleri sabit değildir, bu nedenle “ötekilerin” ve özelliklerinin tanımı farklı zaman ve bağlamlarda değişebiliyordu.

Liderlere ve “öteki(ler)”e atfettikleri tanımlarla, günlük gazeteler kendi grup veya toplumlarını karşı taraftan ayırmaya çalışıyordu. Kendilerine özel olanı vurgulayarak “öteki”yi dışlayıp kutuplaşmayı artırıyorlardı. Kendi grubunun görüş ve hedeflerine

yapılan farklı vurgularla ötekilere yönelik tasvir edilme biçimleri, iki tarafın siyasi projelerinin uzlaştırılıp ulaştırılmayacağını belirliyordu. Gazetelerin kendi toplumlarına sunduğu siyasi projeler büyük ölçüde homojendi. Aynı zamanda, bir toplumun içindeki projelerin ne ölçüde farklılaştığı, her gazetenin ürettiği “ötekileri”, bunların sayılarını ve bunların üzerinden tanımlanan ilişkilerin niteliğini de etkiliyordu. Böylece, bir mesele çatışmanın temel parçası olarak ne kadar önemliyse, her iki tarafta basındaki pratiklerin de “öteki”nin meşruiyetini ortadan kaldıran kutuplaşmış kimlikleri kurgulamak açısından o kadar homojen olduğu gözlemlenebiliyordu. Böyle bir yaklaşımın benimsenmesi, çatışma çözümü siyasi bir projenin kemerini oluşturan bir parçası olduğunda bile bir çatışmanın temel konularındaki tutumun bir tarafın diğer tarafa doğru olumlu adımlar atmaya ne kadar istekli olduğuna bağlı olduğunu göstermekte.

Basında liderler arasında yapılan görüşmelere ilişkin yer alan haberler büyük ölçüde yetkililerin görüşmelere ilişkin açıklamalarına ve tutumlarına dayanıyordu. Ancak bu açıklamalar kamusal bir tartışmanın önüne açmayacak şekilde aktarılıyordu. İncelenen gazeteler haberlerini siyasi ve ideolojik konularına göre sunuyordu. Her iki toplumda da, müzakere sürecine yönelik endişelerini ve hatta itirazlarını dile getiren sesleri vurgulayan gazeteler kadar liderler arasında yapılan görüşmelere yönelik olumlu tepkileri ve bu görüşmelerin doğurduğu umutları daha fazla öne çıkaran gazeteler de vardı.

Kıbrıs Türk gazeteleri, yer verdikleri bilgileri herhangi bir işlemde geçirmek ve bağlama yerleştirmeksizin yetkililerin açıklamalarını sadece kelimesi kelimesine tekrarlayarak pasif bir şekilde yeniden üretiyordu. Grup ve kurumların görüşlerini olduğu gibi aktarmakla yetinilerek okuyucular için herhangi bir yorum eklenmediği böyle bir gazetecilik pratiği kamuoyunda görüşmelerle ilgili tartışmalar yaratmak için kullanışlı değildi. Kıbrıs Rum gazeteleri, aynı açıklamalara yer verirken onları onayladıklarını veya onlara katılmadıklarını ima ediyordu ya da bazı durumlarda ifade edilen görüşleri onaylamaya ve meşrulaştırmaya, ya da aksine, bunlara katılmadıklarını göstermeye veya gerek açıklamalarda dile getirilen görüşleri gerekse bu açıklamaları yapan grupları gayrimeşru kılmaya (veya aşağılamaya) çalışıyordu.

Medya siyasi ortamı da yansıtıyordu; siyasi elitler arasındaki fikir birliği gazetelerin yaptıkları haberlerde daha büyük bir homojenlik sağlıyordu. Böyle durumlarda, her iki taraf tek bir perspektifin arkasında birleşik olarak tasvir ediliyordu. Her gazete, siyasi atmosferi yansıtmaya ve ulus adına ve ulusa hitaben konuşmaya

çalışıyordu ve yer verdiği ses ve fikirleri ulusal bir fikir birliği olarak sunarak (Hartley 1982) ötekinin meşruiyetini ortadan kaldırmak için devreye sokulan süreçleri, araçları ve pratikleri bu şekilde meşrulaştırabileceğini umuyordu. Buna karşılık, farklı siyasi ideoloji ve projelerin varlığı, farklılıkların ve kutuplaşmış kimliklerin güçlü ifadelerle tasvir edilmesine yol açıyordu. Bu gibi durumlarda, toplum içinde de “ötekilerin” ve yüksek bir gerginliğin ortaya çıktığı ve içerideki bu “ötekileştirmenin” bazen çatışmanın ana tarafları arasındaki çatışmadan daha belirgin olduğu gözlemleniyordu. Bu arada, toplum içinde farklı ideolojik konumlara bağlı olarak şekillenen bariz farklılıklar “milli mutabakatı” yalanlıyordu. Bunun bir örneği, bir Kıbrıs Rum gazetesinin “öteki”nin, herhangi bir ötekinin, bağlamdan bağımsız olarak son derece olumsuz bir portresi çizmesidir. Müzakerelere ilişkin olumlu herhangi bir beklentinin itiraz edilmesi ve herhangi bir uzlaşma ihtimalinin dolaylı olarak reddedilmesiyle birleşen bu ısrarlı olumsuz tavrın aşikar ideolojik bir kaynağı var.

Kıbrıs Türk toplumunda siyasi elitler arasında sağlanan fikir birliğine paralel olarak oradaki basın 2008 yılında liderleri ve müzakere sürecini destekliyordu. Aynı Kıbrıs Rum tarafı için de geçerliydi fakat 2014 yılında Kıbrıslı Rum siyasi elitler arasında yaşanan anlaşmazlıkların bir sonucu olarak, iki gazete Cumhurbaşkanı Anastasiades’i bir “içerideki öteki” olarak nitelendiriyordu. Bu nedenle, bir lider olarak sahip olduğu ikna edici güce rağmen (Hogg 2001), birçok kişi geçmişte yaptığı seçimler nedeniyle Anastasiades ile özdeşleşmeyi reddediyordu. Toplumun hangi siyasi projeye öncelik vereceği konusundaki fikir ayrılığı, liderin özgün etkisine baskın çıkıyor gibiydi. “İçerideki öteki” ilan edilen lider, bu gazetelerin ulusal kimlik tasavvurundan dışlanıyordu.

Üçüncü taraf “ötekiler”, bağlama, söylemlerinin ve eylemlerinin nasıl yorumlandığına ve aynı zamanda “bizim” tarafımızın tutumunu ve argümanlarını destekleyip desteklemediklerine bağlı olarak farklı şekillerde tasvir ediliyordu. “Bizim” tutumumuzu desteklediklerinde müttefik olarak, “bizi” eleştirdiklerindeyse “öteki” grubun yanında konumlandırılıyorlardı. Üçüncü bir tarafın müzakerelerin yeniden başlamasını desteklediği ve teşvik ettiği düşünüldüğünde, bazı gazeteler onu “iyi öteki” olarak tanımlarken, çoğu Kıbrıs Rum tarafına ait bazı gazeteler bu üçüncü tarafın öncelikle kendi çıkarlarını gözettiğine ve aynı zamanda düşmana yardım etmek ve “kendi” toplumuna zarar vermek istediğine kanaat getiriyordu.

Tekil özellikler üzerine inşa edilen kimlikleri ve siyasi projeleri temsil etmeye çalışan medya kuruluşları, toplumun içindekiler de dahil olmak üzere daha fazla sayıda

“öteki” yaratıyor ve onlarla kutuplaşma ve dışlamaya dayalı bir ilişki sürdürüyor gibi görünüyordu. Bu durum, daha çok Kıbrıs Rum basını için geçerliydi. Ötekilerin toplum veya ulus için bir tehdit oluşturdukları veya ona zarar vermek için komplo kurdukları aksiyomunun benimsenmesi gibi milliyetçi tutumlar teşvik edilerek aynı zamanda bu “ötekilerin” tanımları ve doğaları gereği tarih boyunca kötü oldukları varsayılıyordu. Kimlikler, içerideki ve dışarıdaki rakipleri gayrimeşru kılmak için “dava için yeterli” olduğu söylenen seçici materyallere atıfta bulunularak veya hatta uydurma kanıtlar kullanılarak telaffuz ediliyordu.

Bu makale kapsamında gerçekleştirilen analiz, gazetelerin yayınladıkları haberler siyasi elitlerin hegemonik söylemini büyük ölçüde yansıtmalarına rağmen, liderler arasında yapılan görüşmelere ve Kıbrıs Sorununun çözümü için yapılan müzakerelere ilişkin tutumların ne homojen ne de tutarlı olduğunu gösterdi. Bazı gazeteler, ya resmi milliyetçi retoriğe karşı tutarlı bir tavır alarak (örneğin *Afrika*) ya da o dönemlerin iç politikasındaki bağlam ve güç dengesine bağlı olarak konum ve stratejilerini değiştirerek (örneğin *Simerini*) kendilerini hâkim söylemlerden uzak durdu. Bu farklılıklar bir dereceye kadar solun ve sağın -bir tarafta federal bir çözümden, diğer taraftaysa ulusal bütünlüğün güçlendirilmesinden yana olan- ideolojik pozisyonlarını yansıtıyordu, ancak tüm gazetelerin pratikleri popülist bir milliyetçiliğin izlerini taşıyordu. Son olarak, her gazete görüşleri ifade etmek ve bir kimliği onaylamak ya da ona itiraz etmek için ötekileştirici söylemlere başvurmuş görünüyor.

CHRISTOPHOROS CHRISTOPHOROU, Lefkoşa ve Paris’te eğitim bilimleri, Atina ve Lille’de siyaset bilimi okudu. Verdiği dersler ve yayınladığı yazılar, Kıbrıs’taki siyasi partiler ve seçmen davranışı ile medya düzenlemeleri üzerine odaklanıyor.

SANEM ŞAHİN, kıdemli öğretim görevlisi olarak Lincoln Üniversitesi İngilizce ve Gazetecilik Okulu’nda etik, uluslararası insan hakları, savaş ve çatışma çözümü dersleri veriyor. Lisans derecesini Türkiye’de, doktora ve yüksek lisans derecesini de İngiltere’de aldı. Akademik kariyerinden önce, Kıbrıs ve Birleşik Krallık’ta basın, radyo ve televizyonda gazeteci olarak çalıştı. Araştırma alanları arasında ulusal kimlik, barış ve çatışma gazeteciliği, marjinal topluluklar, etnik medya ve gazetecilik etiği yer alıyor.

Fulbright'in Misafir Öğretim Üyesi programına katıldı ve Kanada'daki Barış Çalışmaları Konsorsiyumu'nun Barış Çalışmaları Araştırma Bursu'nu kazandı.

Notlar

1. BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs'ın yeniden birleşmesi için sunduğu planın 2004'te reddedilmesinin sonrasındaki dönem.
2. İki toplum arasındaki müzakereler Mayıs 2015'te yeniden başladı. Bu sefer Kıbrıs Rum toplumunun lideri Nikos Anastasiades, Kıbrıs Türk toplumun lideri ise Mustafa Akıncı'ydı. Her ne kadar iki lider tarafından bir anlaşmaya varmaya niyetli oldukları dile getirilmişse de müzakereler Temmuz 2017'de yeniden birleşme için mutabakat sağlanmadan sonuçlandı ('Cyprus may have missed its last chance for reunification' 2017).

Kaynakça

- Aksoy, S.P. 2005. "Identity and Alterity in Northern Cyprus: Re-defining the Turkish Cypriot Identity", URL: <http://www.inter-disciplinary.net/ati/diversity/multiculturalism/mcb2/aksoy%20paper.pdf> (son erişim tarihi: 11 Kasım 2015)
- Anastasiou, H. 2007. 'Nationalism as a Deterrent to Peace and Inter-ethnic Democracy: The Failure of Nationalist Leadership from the Hague Talks to the Cyprus Referendum', *International Studies Perspectives* 8(2): 190–205.
- Bailie, M. ve B. Azgin. 2008. "A Barricade, a Bridge and a Wall: Cypriot Journalism and the Mediation of Conflict in Cyprus", *The Cyprus Review* 20(1): 57–92.
- Billig, M. 1995. *Banal Nationalism*. Londra: Sage.
- Bryant, R. 2004. *Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus*. London: Taurus.
- Calotychos, V. 1998. "Interdisciplinary Perspectives: Differences at the Heart of Cypriot Identity and Its Study", V. Calotychos (der.), *Cyprus and Its People: Nation, Identity and Experience in an Unimaginable Community, 1955–1997* içinde, Boulder, CO: Westview Press, 1–32.
- Christophorou, C. 2005. "The Vote for a United Cyprus Deepens Divisions: The 24 April 2004 Referenda in Cyprus", *South European Society and Politics* 10(1): 85–104.
- . 2007. "An Old Cleavage Causes New Divisions: Parliamentary Elections in the Republic of Cyprus, 21 May 2006", *South European Society and Politics* 12(1): 111–28.
- Christophorou, C., S. Şahin ve S. Pavlou. 2010. *Media Narratives, Politics and the Cyprus Problem*. Nicosia: Peace Research Institute Oslo (PRIO) Cyprus Centre.
- 'Cyprus may have missed its last chance for reunification'. 2017. *The Economist*, 9 Temmuz, URL: <https://www.economist.com/news/europe/21724899-collapse-talks-turkish-occupied-north-makes-deal-look-unattainable-cyprus-may> (son erişim tarihi: 15 Temmuz 2017).
- Ersoy, M. 2010. "Peace Journalism and News Coverage on the Cyprus Conflict", *Muslim World* 100(1): 78–99.
- Fairclough, N. 1995. *Media Discourse*. Londra: Arnold.

- Hall, S. 1996. "Introduction: Who Needs 'Identity'?" S. Hall ve R. Gay (der.), *Questions of Cultural Identity* içinde, London: Sage, 1–17.
- Harth, N.S., ve N. Shnabel. 2015. "Third-party Intervention in Intergroup Reconciliation: The Role of Neutrality and Common Identity with the Other Conflict Party", *Group Processes and Intergroup Relations* 18(5): 676–95.
- Hartley, J. 1982. *Understanding News*. Londra: Routledge.
- Hogg, M.A. 2001. "A Social Identity Theory of Leadership", *Personality and Social Psychology Review* 5(3): 184–200.
- Kelman, H. 2005. "Building Trust among Enemies: The Central Challenge for International Conflict Resolution", *International Journal of Intercultural Relations* 29(6): 639–50.
- Kızılyürek, N. 2002. *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*. İstanbul: İletisim.
- Markides, K. 1977. *The Rise and Fall of the Cyprus Republic*. New Haven ve Londra: Yale University Press.
- Michael, M. 2007. "The Cyprus Peace Talks: A Critical Appraisal", *Peace Research* 44(5): 587–604.
- . 2013. "'Cypriot-led, Cypriot-owned': Cyprus Talks Revisited", *Australian Journal of International Affairs* 67(4): 526–39.
- Milioni, D.L. ve diğerleri. 2015. "Conflict as News and News as Conflict: A Multidimensional Content Analysis of TV News in Cyprus", *International Journal of Communication* 9: 752–72.
- Papadakis, Y. 2005. *Echoes from the Dead Zone*. Londra: Taurus.
- Ramm, C. 2002–2003. "Conceptions of National Identity in Cyprus and the Question of European Identity", *Journal of Cyprus Studies* 8/9: 34–50.
- Reicher, S. ve Hopkins, N. 2001. *Self and Nation*. Londra: Sage.
- Reuben, R.C. 2009. "The Impact of News Coverage on Conflict: Toward Greater Understanding", *Marquette Law Review* 93(1): 45–83.
- Şahin, S. 2008. "The Discursive Construction of National Identity by the Newspapers in North Cyprus", PhD dissertation. Londra: University of Westminster.
- . 2014. "Diverse Media, Uniform Reports: An Analysis of News Coverage of the Cyprus Problem by the Turkish Cypriot Newspapers", *Journalism* 15(4): 446–62.
- Simonsen, S. 2009. "Cyprus: Are Old Friends Offering New Hope for Unity?", *Christian Science Monitor*, 7 Mayıs, URL: <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2009/0507/p06s01-woeu.html> (son erişim tarihi: 15 Ekim 2015).
- Smith, H. 2014. "High Stakes as Greeks and Turks Revive Cyprus Peace Talks", *The Guardian*, 10 Şubat, URL: <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/10/greeks-turks-cyprus-peace-talks-negotiation> (son erişim tarihi: 15 Ekim 2015).
- Tornaritis, C. 1980. *Cyprus and Its Constitutional and Other Legal Problems*. Lefkoşa: Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Wodak, R. ve diğerleri. 1999. *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Wolfsfeld, G. 2004. *Media and Path to Peace*. New York: Cambridge University Press.